

dr hab. Aleksandra SKRABACZ

Wojskowa Akademia Techniczna

aleksandra.skrabacz@wat.edu.pl

ORCID: 0000-0001-5958-810X

WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU OCHOTNICZYCH STRAŻY POŻARNYCH I KÓŁ GOSPODYŃ WIEJSKICH NA RZECZ BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

UTILISING THE POTENTIAL OF VOLUNTARY FIRE BRIGADES AND RURAL WOMEN'S CLUBS FOR THE SAFETY OF LOCAL COMMUNITIES

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza roli i zaangażowania Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP) oraz Kół Gospodyń Wiejskich (KGW) w działaniach na rzecz poprawy bezpieczeństwa społeczności lokalnych. W badaniu skoncentrowano się na identyfikacji form aktywności podejmowanych przez te organizacje oraz ocenie stopnia ich współpracy. Problem badawczy dotyczy zakresu uczestnictwa OSP i KGW w działaniach związanych z bezpieczeństwem lokalnym, ma odpowiedzieć na pytanie: W jakim zakresie OSP i KGW uczestniczą w działaniach związanych z bezpieczeństwem społeczności lokalnych? Postawiona do zweryfikowania hipoteza badawcza brzmi: Wysoki poziom współpracy między OSP i KGW pozytywnie wpływa na skuteczność podejmowanych działań. Zastosowano metody jakościowe, w tym wywiady z przedstawicielami OSP i KGW oraz analizę dokumentów lokalnych strategii bezpieczeństwa. Wyniki badań wskazują, że integracja działań tych organizacji wzmacnia odporność społeczności na zagrożenia oraz przyczynia się do budowy kultury bezpieczeństwa na poziomie lokalnym.

Słowa kluczowe: ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, społeczności lokalne, bezpieczeństwo lokalne

Summary

The aim of this article is to analyze the role and involvement of Volunteer Fire Departments (OSP) and Rural Women's Associations (KGW) in efforts to improve the safety of local communities. The study focused on identifying the activities undertaken by these organizations and assessing the degree of their cooperation. The research problem concerns the scope of participation of the Volunteer Fire Departments (OSP) and KGW in activities related to local safety. It aims to answer the question: To what extent do the OSP and KGW participate in activities related to the safety of local communities? The research hypothesis to be tested is: A high level of cooperation between the OSP and KGW positively influences the effectiveness of undertaken activities. Qualitative methods were used, including interviews with representatives of the OSP and KGW and analysis of local safety strategy documents. The research results indicate that integrating the activities of these organizations strengthens community resilience to threats and contributes to building a culture of safety at the local level.

Keywords: *volunteer fire brigades, rural housewives' clubs, local communities, local safety*

Wstęp

Współczesne zagrożenia – zarówno naturalne, jak i cywilizacyjne – wymagają budowania skutecznych mechanizmów reagowania oraz podnoszenia odporności społeczności lokalnych. Szczególne znaczenie w tym procesie odgrywają lokalne organizacje społeczne, takie jak Ochotnicze Straże Pożarne (OSP) i Koła Gospodyń Wiejskich (KGW), które dzięki swojej obecności w strukturze życia społecznego i dużemu zaufaniu społecznemu posiadają realny potencjał w zakresie kształtowania i wspierania lokalnego bezpieczeństwa.

Celem niniejszego artykułu jest analiza roli i zaangażowania OSP oraz KGW w działaniach na rzecz poprawy bezpieczeństwa społeczności lokalnych.

Ogólny problem badawczy został przedstawiony w następującej formie: *W jakim zakresie OSP i KGW uczestniczą w działaniach związanych z bezpieczeństwem społeczności lokalnych?*

Przyjęto hipotezę badawczą, że *wysoki poziom współpracy pomiędzy OSP a KGW pozytywnie wpływa na skuteczność działań w zakresie bezpieczeństwa lokalnego.*

W opracowaniu wykorzystano zarówno metody teoretyczne, takie jak:

- analizę literatury przedmiotu z zakresu bezpieczeństwa lokalnego, zarządzania kryzysowego i kapitału społecznego,
 - analizę pojęciową i klasyfikacyjną form działalności organizacji społecznych;
- jak i metody empiryczne, w tym:

- wywiady pogłębione z członkami OSP i KGW działających na terenie wybranych gmin,
- analizę dokumentów strategicznych (np. lokalnych programów bezpieczeństwa i planów reagowania kryzysowego),
- studium przypadku, prezentujące konkretne działania podjęte wspólnie przez OSP i KGW.

Współpraca pomiędzy OSP a KGW i jej wpływ na skuteczność działań w zakresie bezpieczeństwa lokalnego

Mieszkańcy wielu społeczności lokalnych zdają sobie sprawę, że państwo – w rozumieniu władzy centralnej i wojewódzkiej nie jest w stanie rozwiązać wielu ich problemów i sami powinni zatroszczyć się o kluczowe dobra społeczne, wśród których jednym z najważniejszych jest bezpieczeństwo. W tym celu powinien zająć proces aktywizacji potencjału miejscowej ludności, w oparciu o zasoby ludzkie, społeczne i materiałowe. Na wsiach relacje międzyludzkie opierają się przede wszystkim na nieformalnych sieciach wsparcia i współdziałania rodzinnego i sąsiedzkiego oraz zaangażowaniu w lokalne sprawy w powiązaniu z władzami samorządowymi na szczeblu wsi i/lub gminy. Działalność podmiotów trzeciego sektora nie jest tak intensywna i popularna jak w większych zbiorowościach miejskich, a organizacji pozarządowych na polskiej wsi jest niewiele. Natomiast ludność wiejska chętnie angażuje się w działania organizacji tradycyjnie obecnych w ich środowisku, takich jak Ochotnicze Straże Pożarne czy Koła Gospodyń Wiejskich, rady parafialne lub lokalne kluby sportowe.¹

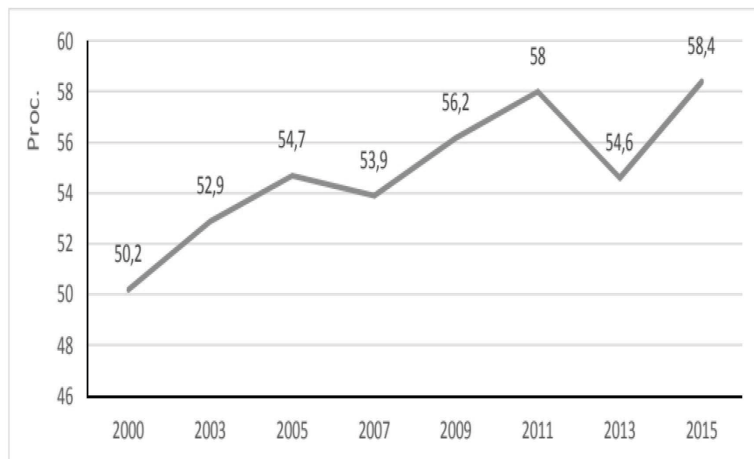
Angażowanie się mieszkańców wsi i małych miasteczek w działania na rzecz środowiska lokalnego wynika przede wszystkim z faktu, że jest ono dobrze im znane, gdyż tam przebiega ich aktywność rodzinna, społeczna i zawodowa. Efektem tego jest rosnące z roku na rok zadowolenie z miejsca zamieszkania (81% Polaków w 2018 r.²), co można traktować jako wyraz przywiązania do miejsca, w którym ktoś mieszka, do swojej małej ojczyzny.³ Tym bardziej, że większość Polaków mieszka w miejscu urodzenia lub blisko miejsca urodzenia przez większość życia (Ryc. 1).

¹ A. Giza, M. Sikorska, (red.), *Współczesne społeczeństwo polskie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 172.

² M. Feliksiak, *Zadowolenie z życia*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa nr 5/2018, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2018/K_005_18.PDF, (dostęp: 13.02.2024).

³ J. Czapliński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków Raport*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2015, s. 207.

Ryc. 1. Procent mieszkańców bardzo zadowolonych i zadowolonych ze swojej miejscowości w latach 2000-2015

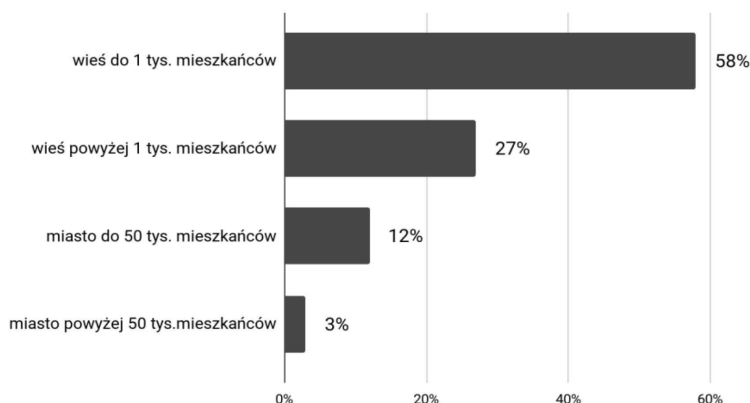
Źródło: J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków Raport*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2015, s. 207.

Atutem społeczności lokalnej jest stosunkowo mała przestrzeń, w której wszyscy się znajdują, co wpływa na poziom odczuwanego bezpieczeństwa. Życie w gromadzie zmniejsza zagrożenie patologiami społecznymi oraz sytuacjami kryminogennymi (np. dystrybucja narkotyków). Daje to równocześnie poczucie pewności otrzymania pomocy w sytuacji kryzysowej, a znajomość środowiska społecznego wpływa na poziom zaufania społecznego wyrażającego się między innymi w pomocy sąsiedzkiej. Stąd też fundamentalnego znaczenia nabiera zainteresowanie sprawami lokalnymi oraz zaangażowanie w życie społeczności, przejawiające się między innymi troską o dobro innych współmieszkańców oraz komunalne. Wykorzystanie naturalnych możliwości społeczeństwa w monitorowaniu zagrożeń i patologicznych zachowań to atut lokalnych środowisk. Spostrzegawczość i przezorność ludności zawsze odgrywała istotną rolę w wykrywaniu zagrożeń, chociażby ze względu na powszechność i zaludnienie oraz docieranie do osób, miejsc i obiektów stanowiących potencjalne zagrożenie dla zdrowia, życia i mienia. Współcześnie, obok wrodzonego instynktu samoobrony, człowiek ma do swojej dyspozycji coraz lepsze urządzenia techniczne, którymi posługuje się na co dzień, a które wykorzystuje m.in. w celu zapewnienia sobie bezpieczeństwa. W dobie powszechnego dysponowania samochodami, powszechnej telefonii komórkowej oraz dostępu do Internetu, możliwość monitorowania zagrożeń oraz powiadamiania i ostrzegania współmieszkańców o nich niezmierznie wzrosła. Wymiernym przejawem takich działań jest wspomniana już czuj-

ność obywatelska, wzajemna troska i monitoring społeczny, o który apeluje polska policja.⁴

Dokonując inwentaryzacji zasobów ludzkich, społecznych i materiałowych lokalnych środowisk należy zidentyfikować dwa podmioty, które na wsiach odgrywają szczególną rolę w zakresie szeroko pojmowanego bezpieczeństwa. Mowa o ochotniczych strażach pożarnych (OSP) i kołach gospodyń wiejskich (KGW). Jeżeli chodzi o te pierwsze, to bez przesady można powiedzieć, że stanowią one fundament bezpieczeństwa w przestrzeni wiejskiej.⁵ Potencjał organizacyjny i ludzki tych podmiotów jest imponujący. Jeżeli chodzi o liczbę jednostek, jest ich w kraju 16.250, z czego 4.341 jest włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Oznacza to, że zarówno pod względem wykształcenia, jak i wyposażenia dorównują zawodowym jednostkom Państwowej Straży Pożarnej. Liczba członków sięga prawie 700.000, z czego 630.052 to mężczyźni (w wieku 18-65 lat: 465 717, powyżej 65+: 50 338), a 66.601 to kobiety. Bezpośredni udział w akcjach ratowniczo-gaśniczych może brać udział 228.394 strażaków. Warto również wspomnieć o Młodzieżowych Drużynach Pożarniczych, liczących ponad 83.000 członków, które wieloaspektowo wychowują młodzież i przygotowują do roli strażaka-ochotnika.⁶ Co istotne, nie ma w Polsce gminy, w której nie byłoby choć jednej jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, a największe ich nasycenie (58%) jest we wsiach do 1 tys. mieszkańców (Ryc 2).

Ryc. 2. Wielkość miejscowości będących siedzibą OSP.

Źródło: B. Charycka, M. Gumkowska, *OSP – potencjał młodych Raport z badań Ochotniczych Straży Pożarnych i młodzieży w nich działającej*, Badania Klon/Jawor, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa, wrzesień 2021, s.5

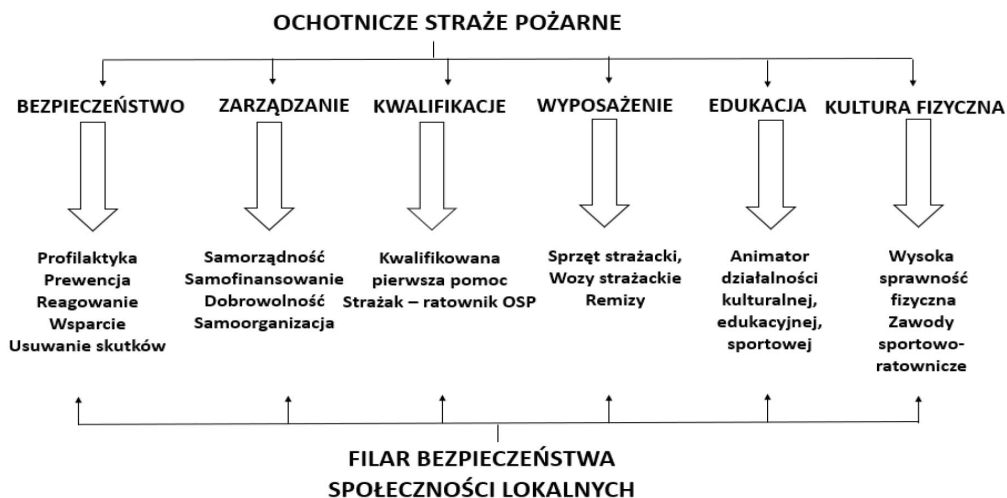
4 Policja, <https://policja.pl/pol/aktualnosci/218655,Obywatelska-czujnosc-plus-skuteczna-praca-policjantow-Efekt-podejrzani-o-kradzie.html>, (dostęp: 14.02.2024).

5 A. Konieczny, *Nowy rozdział w rozwoju ochotniczych straży pożarnych*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 4101, PRAWO CCCXXXIV, Wrocław 2022, s. 409-417; <https://doi.org/10.19195/0524-4544.334.34>, (dostęp: 14.02.2024).

6 Straż Pożarna, <https://strazacki.pl/artyku%C5%82y/ochotnicze-stra%C5%BCe-po%C5%BCarne-w-liczbach-%E2%80%93-najnowsze-dane>, (dostęp: 14.02.2024).

Warto również podkreślić, że oprócz działalności związanej z ochroną przeciwpożarową oraz ratowaniem życia, zdrowia, mienia i środowiska,⁷ strażacy prowadzą działalność edukacyjną, profilaktyczną, kulturalną, sportową, integracyjną, będąc prawdziwym i często jedynym animatorem życia społecznego w danym środowisku (Ryc. 3). Na uwagę zasługuje działalność blisko 800 orkiestr, w których gra niemal 20 000 muzyków oraz 300 zespołów artystycznych i 600 drużyn sportowych. Pamięć o historii pożarniczej gromadzona jest i udostępniana w ok. 1000 izb tradycji.⁸

Ryc. 3. Aktywność Ochotniczych Straży Pożarnych na rzecz bezpieczeństwa społeczności lokalnych

Źródło: Opracowanie własne.

Tomasz Marcysiak zwracając uwagę na rolę ochotniczych straży pożarnych w lokalnych społecznościach twierdzi, że przez dekady były one nośnikami dziedzictwa kulturowego – materialnego i niematerialnego. Dziedzictwem materialnym są dziś remizy strażackie, umundurowanie, wyposażenie i sprzęt ratowniczo-gaśniczy, natomiast niematerialnym kultura i tradycja przekazywana z pokolenia na pokolenie. W OSP należą do nich m.in. wiedza i doświadczenie dotyczące zasad bezpieczeństwa przeciwpożarowego i walki z żywiołami. Oprócz tego niebagatelного znaczenia dla przetrwania lokalnych społeczności nabierają specyficzne więzi społeczne łączące mieszkańców w szczególności w dobie niedoli i biedy. Właśnie takie lokalnie wytwor-

⁷ Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych (Dz. U. z 2021, poz. 2490).

⁸ T. Marcysiak, *Ochotnicza Straż Pożarna w Polsce – czynniki determinujące wymianę pokoleń*, *Więś i Rolnictwo*, 2 (191)/2021, s. 108, DOI: 10.53098/wir022021/05

rzony i transmitowany z pokolenia na pokolenie instytucje społeczne przyczyniają się do utrwalania niezbędnych do przetrwania wzorów współpracy. Pozytywne wzory współpracy utrwalili w świadomości społecznej strażacy, których polskie społeczeństwo obdarza niezmiennie największym zaufaniem.⁹ Zaufanie to bowiem jest weryfikowane w sytuacji nagłych, ekstremalnych zdarzeń powstałych w społeczności lokalnej. Autorytet osób bądź instytucji rośnie w sytuacji zagrożenia poczucia bezpieczeństwa, i coraz bardziej wyrazista staje się zależność jednostek nie tylko wobec siebie, ale i terytorium, które – podobnie jak społeczność go zamieszkująca – jest zagrożone.¹⁰ Ochotnicze straże spełniając służebną rolę wobec społeczności lokalnej, wykonują swoje zadania z poszanowaniem godności i praw obywateli. Stąd też cieszą się od początków swego istnienia (pierwsze jednostki powstały na ziemiach polskich w latach 80-tych XIX wieku¹¹) nieustającym szacunkiem mieszkańców, którzy służą ochotniczo w jej szeregach przez wiele pokoleń. Równocześnie jednostki ochrony przeciwpożarowej są źródłem kapitału społecznego, opartego na wzajemnym zaufaniu oraz gotowości niesienia bezinteresownej pomocy o każdej porze dnia i roku. Dzieje się tak dlatego, że wśród motywów podejmowania służby w OSP 61% strażaków – ochotników wskazało jako bardzo ważne kryterium oceny właśnie chęć pomocy i służby na rzecz społeczeństwa. Ponadto 31% badanych podało prestiż społeczny, 28% tradycje rodzinne, 22% przynależność kolegów do OSP oraz 20% możliwość ciekawego spędzania czasu. Co istotne dla 50% strażaków pobieranie ekwiwalentu finansowego za udział w działaniach jednostek było zupełnie nieważne (Ryc. 4).

Uogólniając, czynnikami przyciągającymi członków wsi i miasteczek do ochotniczych straży pożarnych są służba społeczeństwu, braterstwo z innymi druhami oraz aktywne życie związane ze środowiskiem strażackim i lokalnym (udział w przedsięwzięciach sportowych, kulturalnych i religijnych). A jakie argumenty są podnoszone w sytuacji odpływu lub braku kandydatów do OSP? Odpowiedzi na to pytanie udziela Tomasz Marcysiak, który uważa, że newralgicznym momentem w życiu każdego strażaka – ochotnika jest rozpoczęcie pracy zawodowej oraz założenie rodziny.¹² Dylemat: rodzina – praca – remiza powoduje wiele stresów, a nawet konfliktów w tych trzech przestrzeniach społecznych, a ich rozwiązaniem jest decyzja o porzuceniu działalności ochotniczej w OSP. Dodatkowym czynnikiem jest emigracja zarobkowa (do innego miasta, województwa lub państwa), co prowadzi do pustoszenia polskich

9 T. Marcysiak, *Ochotnicza Straż Pożarna w Polsce – czynniki determinujące wymianę pokoleń*, *Wies i Rolnictwo*, 2 (191)/2021, s. 109, DOI: 10.53098/wir022021/05

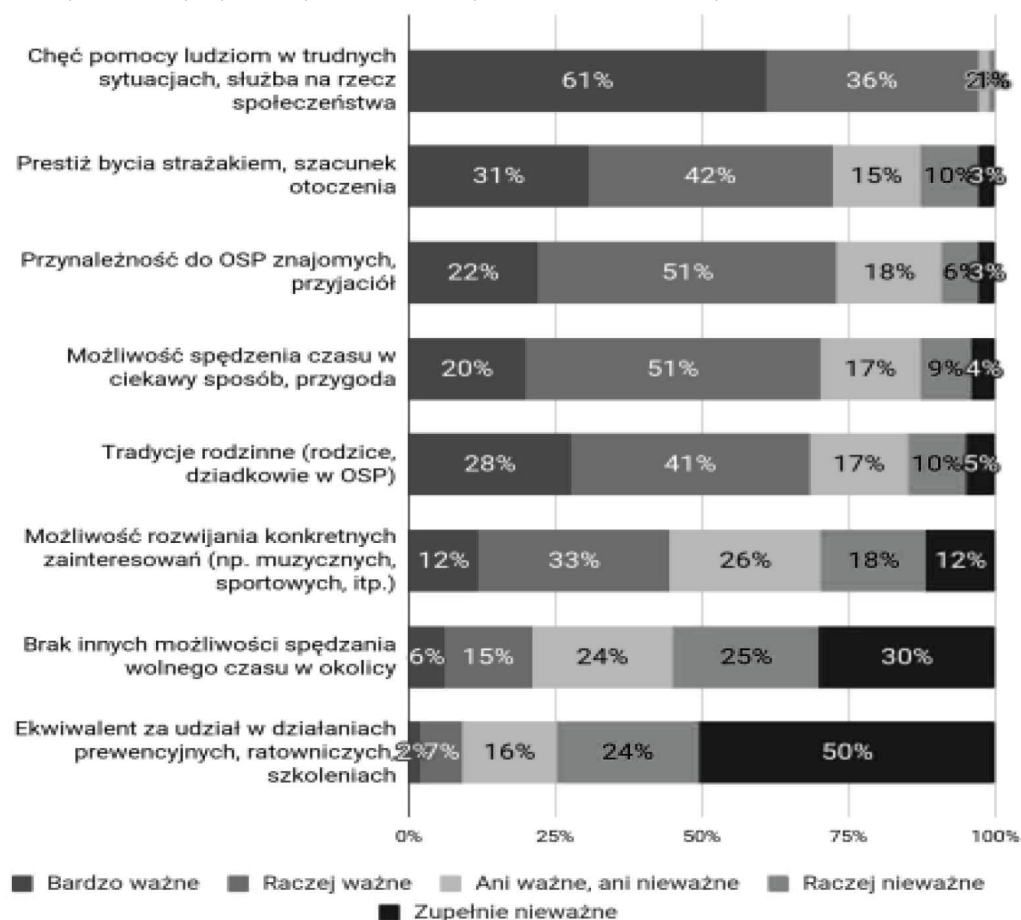
10 W. Knapik, *Kreowanie więzi terytorialnych na przykładzie Wspólnoty Gospodarstwa Społecznego (WGS)*, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin – Polonia SECTIO I*, Vol. 43, No 1(2018), s. 164, DOI: 10.17951/i.2018.43.1.159-173

11 <https://www.gov.pl/web/kwpsp-lodz/pierwsze-organizacje-strażackie-w-krolestwie-polskim>, (dostęp: 14.02.2024).

12 T. Marcysiak, *Ochotnicza Straż Pożarna w Polsce – czynniki determinujące wymianę pokoleń*, *Wies i Rolnictwo*, 2 (191)/2021, s. 109, DOI: 10.53098/wir022021/05

wsi. Jeżeli do tego dołożymy niski przyrost naturalny, to sytuacja braków kadrowych w OSP jeszcze bardziej nam się komplikuje.

Ryc. 4. Motywy służby w ochotniczych strażach pożarnych

Źródło: B. Charycka, M. Gumkowska, *OSP – potencjał młodych Raport z badań Ochotniczych Straży Pożarnych i młodzieży w nich działającej*, Badania Klon/Jawor, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa, wrzesień 2021.

Zdaniem Tomasza Marcysiaka młodzi druhowie stają też niejednokrotnie przed „betonową ścianą” zarządu, który nie dopuszcza ich w ogóle do głosu. Brak więc perspektyw na zmianę, awans czy rozwój przyspiesza decyzję o rezygnacji. Pojawiają się jednak i inne głosy wskazujące także na pewne cechy młodego pokolenia, które nie ma w sobie poczucia misji poświęcenia i niesienia pomocy, a także któremu szybko się wszystko nudzi, błyskawicznie tracąc zapał do jakiegokolwiek pracy. Dodatkowym

problemem, jaki zauważają starsi stażem druhowie, jest nierespektowanie przez młodych zasad hierarchii, porządku, dyscypliny i szacunku do starszych, co ich zdaniem wynika z faktu, że nie wynieśli takiego wychowania ani z domu, ani z innych instytucji takich jak wojsko, czy chociażby drużyna harcerska i gromada zuchowa.¹³ Mając powyższe na uwadze, można z całą pewnością stwierdzić, że potencjał ochotniczych straży pożarnych, funkcjonujących zgodnie z dewizą: „Bogu na chwałę, ludziom na pożytek” jest fundamentem tworzenia bezpieczeństwa na poziomie lokalnym. Działania prowadzone przez OSP to nie tylko kryzysy i reagowanie na nie. Wiele inicjatyw realizowanych w obszarze sportu, kultury, tradycji, edukacji służy właśnie integracji wspólnot lokalnych, budowaniu więzi międzypokoleniowych oraz odpowiedzialności za środowisko życia i pracy.

Analizując zasoby społeczne wspólnot lokalnych należy również pamiętać o kołach gospodyń wiejskich (KGW), które różnią się od ochotniczych straży pożarnych, ponieważ nie posiadają statusu organizacji pozarządowych. Formalnie koła gospodyń wiejskich są częścią struktury kółek rolniczych, skupionych w Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych (ZRKiOR), jednak najczęściej ich powiązania są słabe lub w ogóle nie istnieją.¹⁴ Badania wskazują, że na terenie 75% gmin działa przynajmniej jedno KGW,¹⁵ a łączna ich liczba sięga liczby 12 883 podmiotów. Najwięcej jest na terenie województw mazowieckiego, wielkopolskiego i lubelskiego, a najmniej w województwach opolskim, lubuskim i pomorskim.¹⁶ Precyzyjne określenie liczby członkiń KGW jest zadaniem trudnym,¹⁷ na stronie KZRKiOR można znaleźć informację z 2018 r. że koła zrzeszały ponad 850 tys. osób.¹⁸

Przechodząc do obszarów aktywności kół gospodyń wiejskich, za Iloną Matysiak można je ująć w trzy grupy:

1. koła, które organizują spotkania czy wycieczki głównie dla własnych członkiń, a działalność „na zewnątrz” definiują jako reprezentowanie wsi czy gminy podczas uroczystości lokalnych;
2. koła, które działają dla określonych grup mieszkańców, np. osób starszych, ubogich;
3. koła, które swoje działania kierują do całej społeczności lokalnej, np. organizując w swojej miejscowości festiwal czy społeczne „sprzątanie wsi”¹⁹.

13 T. Marcysiak, *Ochotnicza Straż Pożarna w Polsce – czynniki determinujące wymianę pokoleń*, *Wies i Rolnictwo*, 2 (191)/2021, s. 109, DOI: 10.53098/wir022021/05

14 B. Szczepańska, J. Szczepański, *Współczesne role kół gospodyń wiejskich w społecznościach lokalnych (na przykładzie województwa dolnośląskiego)*, *Acta Universitatis Lodzianae. Folia Sociologica*, 2019, (68), s. 67–79, DOI: <https://doi.org/10.18778/0208-600X.68.05>

15 J. Mencwel, K. Milczewska, J. Wiśniewski, *Koła Gospodyń wiejskich nie tylko od kuchni. Raport z badania*, Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Warszawa 2014, s. 23.

16 Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, https://www.coig.com.pl/wykaz_lista_kola-gospodyn-wiejskich_w_polsce.php, (dostęp: 14.02.2024).

17 <https://kolkarolnicze.pl/kola-gospodyn-wiejskich/>, (dostęp: 14.02.2024).

18 <https://kolkarolnicze.pl/O-nas/Struktura-KZRKiOR> (dostęp: 24.11.2018).

19 I. Matysiak, *Koła Gospodyń Wiejskich i ich funkcje w kontekście specyfiki trzeciego sektora w wybranych społecznościach*, w: B. Burdowska (red.), *Kobiety – feminizm – demokracja*, Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2009, s. 220–243.

Choć idea funkcjonowania kół gospodyń wiejskich odnosi się do reprezentowania interesów i działania na rzecz poprawy sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich i ich rodzin, to zakres zadań wykracza często poza ten obszar, ponieważ stowarzyszenia te prowadzą działalność społeczno-wychowawczą i oświatowo-kulturalną dla całych środowisk wiejskich.²⁰

Podjęmowane działania wymagają rozciągniętej w czasie współpracy kobiet z różnymi podmiotami lokalnymi, w tym organami władzy samorządowej, Kościołem, ochotniczymi strażami pożarowymi, gminnymi ośrodkami kultury czy gminnymi ośrodkami pomocy społecznej. Współpraca ta zachodzi nie tylko w wymiarze wertykalnym, ale również i w przestrzeni horyzontalnej, ponieważ przez swą aktywność kobiety włączają w działania społeczne swoje rodziny, przyjaciół i znajomych, będąc, podobnie jak członkowie OSP – animatorkami życia społecznego we wspólnocie lokalnej. I podobnie jak przy diagnozie problemów przed którymi stoją straże pożarne, tak w środowisku gospodyń wiejskich najważniejszą obecnie kwestią jest niedostatek, a nawet brak kontynuaterek tej działalności, bowiem średnia wieku członkiń wynosi ponad 50 lat. Jest to efekt problemów demograficznych, emigracyjnych oraz odmiennego stylu życia, co łącznie przyczynia się do zaprezentowanego syntetycznego obrazu kół gospodyń wiejskich.

Podsumowanie

Reasumując rozważania dotyczące wykorzystania potencjału OSP i KGW w działaniach na rzecz tworzenia bezpieczeństwa lokalnego, warto podkreślić, że gęstość sieci społecznych warunkuje wielkość wsparcia społecznego. Im więcej istnieje w przestrzeni społecznej powiązań rodzinno-przyjacielsko-sąsiedzkich, tym większa jest szansa na życie w przyjaznym środowisku oraz otrzymanie wsparcia i pomocy w sytuacji nadzwyczajnej. Jest to niezmiernie ważne zarówno w czasie normalnego funkcjonowania społeczeństwa, ponieważ świadczy o jakości życia ludzi (dobrostanie), jak też w sytuacji zagrożenia życia, zdrowia i mienia, kiedy weryfikowane są zdolności do reagowania danego środowiska. Stąd też powiązania międzyinstytucjonalne dodatkowo wzmacniają budowanie sieci społecznych, o czym świadczy działalność kół gospodyń wiejskich, które obok straży ochotniczej, podnoszą poziom zaufania społecznego, zaangażowania w sprawy lokalne i integracji. Należy również docenić działalność wielu małych, często trudnych do zidentyfikowania organizacjach, działających nieformalnie lub zawiązywanych ad hoc, w celu rozwiązania lokalnego problemu. Taki przykładem mogą być wspólnoty zrzeszające osoby walczące

20 Ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o *kołach gospodyń wiejskich* (Dz. U. z 2023, poz. 1179).

z uzależnieniami, przemocą w rodzinie, czy organizacje proekologiczne. Wszystkie te podmioty, bardziej lub mniej sformalizowane, wraz z mieszkańcami niezrzeszonymi tworzą gęstą tkankę społeczną, gwarantującą prawidłowe funkcjonowania społeczności lokalnych. Warto jednak pamiętać również o wyzwaniach, z którymi się wspólnoty lokalne mierzą, wynikające z wielu czynników, nakładających się na siebie. Do najważniejszych należy zaliczyć wyzwania demograficzne, odpływ młodych ludzi do miast, ubożenie społeczeństwa, a także (co wynika z charakteru narodowego Polaków), działania spontaniczne, polegające na organizowaniu się ludzi w sytuacji bezpośredniego zagrożenia, natomiast lekceważenie profilaktyki i przeciwdziałania. Powinny być one uzasadnione okolicznościami, które pozwalają na osiągnięcie podstawowego celu, jakim jest akceptowalny poziom bezpieczeństwa. Nie powinno dochodzić do sytuacji, w której programy prewencyjne tworzy się dlatego, że jest taki obowiązek, co często ma miejsce w jednostkach terenowych samorządu. Nawiązując, za Jackiem Męcina i Krzysztofem Szewiorem do książki Francisa Fukuyamy „Koniec historii”, można skonstatować, że nie ma końca historii, lecz jest nieustanna potrzeba bezpieczeństwa i braterstwa²¹ oraz solidaryzm szczególnie na gruncie lokalnym, gdzie ludzie żyją ramię w ramię, w zgodzie z naturą.

Przyjęta hipoteza badawcza: *Wysoki poziom współpracy pomiędzy OSP a KGW pozytywnie wpływa na skuteczność działań w zakresie bezpieczeństwa lokalnego na podstawie podjętych badań została zweryfikowana pozytywnie.*

21 J. Męcina, K. Szewior (red.), *Współczesne wyzwania świata i Polski*, Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa 2021, s. 11.

Bibliografia

Literatura

- Charycka B., Gumkowska M., *OSP – potencjał młodych Raport z badań Ochotniczych Straży Pożarnych i młodzieży w nich działającej*, Badania Klon/Jawor, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa, wrzesień 2021.
- Czapiński J., Panek T. (red.), *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków Raport*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2015.
- Feliksiak M., *Zadowolenie z życia*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa nr 5/2018, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2018/K_005_18.PDF
- Giza A., Sikorska M., (red.), *Współczesne społeczeństwo polskie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Knapik W., *Kreowanie więzi terytorialnych na przykładzie Wspólnoty Gospodarstwa Społecznego (WGS)*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin – Polonia SECTION I, Vol. 43, No 1(2018), s. 164, DOI: 10.17951/i.2018.43.1.159-173.
- Konieczny A., *Nowy rozdział w rozwoju ochotniczych straży pożarnych*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 4101, PRAWO CCCXXIV, Wrocław 2022, s. 409-417, DOI: <https://doi.org/10.19195/0524-4544.334.34>
- Marcysiak T., *Ochotnicza Straż Pożarna w Polsce – czynniki determinujące wymianę pokoleń*, Wieś i Rolnictwo, 2 (191)/2021, s. 108, DOI: 10.53098/wir022021/05
- Matysiak I., *Koła Gospodyń Wiejskich i ich funkcje w kontekście specyfiki trzeciego sektora w wybranych społecznościach*, w: Burdowska B. (red.), *Kobiety – feminizm – demokracja*, Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2009.
- Mencwel J., Milczewska K., Wiśniewski J., *Koła Gospodyń wiejskich nie tylko od kuchni. Raport z badania*, Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Warszawa 2014.
- Męcina J., Szewior K.(red.), *Współczesne wyzwania świata i Polski*, Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa 2021.
- Szczepańska B., Szczepański J., *Współczesne role kół gospodyń wiejskich w społecznościach lokalnych (na przykładzie województwa dolnośląskiego)*. Acta Universitatis Lodzensis. Folia Sociologica, 2019, (68), s. 67–79, DOI: <https://doi.org/10.18778/0208-600X.68.05>

Źródła prawa

- Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych (Dz. U. z 2021, poz. 2490).
- Ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich (Dz. U. z 2023, poz. 1179).

Źródła internetu

<https://kolkarolnicze.pl/kola-gospodyn-wiejskich/>

<https://kolkarolnicze.pl/O-nas/Struktura-KZRKiOR>

<https://policja.pl/pol/aktualnosci/218655,Obywatelska-czujnosc-plus-skuteczna-praca-policjantow-Efekt-podejrzani-o-kradzie.html>

<https://strazacki.pl/artyku%C5%82y/ochotnicze-stra%C5%BCe-po%C5%BCarne-w-liczbach-%E2%80%93-najnowsze-dane>

https://www.coig.com.pl/wykaz_lista_kola-gospodyn-wiejskich_w_polsce.php

<https://www.gov.pl/web/kwpsp-lodz/pierwsze-organizacje-strazackie-w-krolestwie-polskim>